

บทความวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
อาจารย์ปรางทิพย์ เสยกระโทก
วิทยาลัยการอาชีพธาตุพนม มหาวิทยาลัยนครพนม
พันเอกหญิง ดร.นพมาศสิริ วงศ์บา
วิทยาลัยการทัพบก

ภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา โดยศึกษาจากเอกสารและข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 15 คน แล้วพัฒนาเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ 3 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะส่วนตัว การพัฒนางานวิชาการและวิจัย และการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร เพื่อสอบถามผู้บริหารและคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 20 จังหวัด 28 สถาบัน จำนวน 426 คน โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แล้ววิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ผลการวิจัยปรากฏผลดังนี้ ภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษามี 5 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ (1) การพัฒนาวิชาการที่เน้นการเรียนการสอน (2) พฤติกรรมแบบมุ่งงานวิชาการและความสัมพันธ์ (3) สมรรถนะทางวิชาการและการสร้างนวัตกรรมใหม่ (4) การพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาการ และ (5) การพัฒนาศักยภาพเพื่อเข้าสู่การดำรงตำแหน่งทางวิชาการ

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่, ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา

Modern Academic Leadership of the Higher Education Administrator in North-Eastern Region

Abstract

The purpose of this research were to study the factors of the higher education administrators modern academic leadership. The study was done through documentary analysis, empirical data from 15 successful higher education institutes' in-depth interview, and through the questionnaires concerning 3 aspects of modern academic leadership ; personal characteristics, academic development and personnel development, rated by 426 higher education institutes and lecturers from 28 institutions in 20 provinces of the North-Eastern region. The study used mixed method analysis of quantitative and qualitative analysis. Data was analyzed by exploratory factor analysis. The results indicated 5 factors of modern academic leadership of the higher education institutes : (1) academic development focused on instruction (2) academic behavior oriented on task and relations (3) competencies and innovations creativity academic ability (4) development concerned academic ability and (5) efficiency development into professional.

Keywords : Modern Academic Leadership, Higher Education Administrator

บทนำ

กล่าวโดยทั่วไปการอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยมีบทบาทและความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ เนื่องจากการศึกษาระดับที่สอนให้คนเรารู้จักคิดหาเหตุผลในสิ่งต่างๆ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ “สอนความเป็นมนุษย์” ให้มีสติปัญญาและรอบรู้เพียงพอที่จะนำไปปัญหาไปวิเคราะห์และหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่ตนต้องเผชิญตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยและให้บริการสังคมทั้งในและระหว่างประเทศให้แก่หน่วยงาน องค์กร และสถาบันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้มหาวิทยาลัยยังมีบทบาทสำคัญในการธำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ อีกทั้งยังมีบทบาทในการนำเสนอการประชุมสัมมนาเพื่อการอภิปรายหรือถกแถลงปัญหาวาระต่างๆ ของประเทศชาติหลากหลายสาขา การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในยุคแห่งการปฏิรูปการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา การพัฒนาผู้เรียน และการประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาใช้กลไกการประกันคุณภาพการศึกษาในการบริหารงานวิชาการและวิจัยทั้งด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการกระบวนการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาการวัดผลและประเมินผล สื่อและแหล่งเรียนรู้สมัยใหม่ รวมถึงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมสมัยใหม่ ทั้งนี้กล่าวได้ว่าผู้บริหารสถาบันนับว่ามีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของสถาบันอุดมศึกษาและความสำเร็จของบัณฑิตทุกระดับเป็นอย่างสูง (พงษ์ศักดิ์ ผกามาต, 2553) ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2548) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารหรือผู้นำที่ดีนั้นต้องมีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะต่างๆ หลายประการด้วยกัน โดยคุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งก็คือภาวะผู้นำของผู้บริหาร (Leadership) ที่เป็นผู้กระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุน และนำพาให้บุคลากรปฏิบัติงานได้บรรลุผลตามเป้าหมายตามต้องการ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในการบริหารสถาบันอุดมศึกษานั้น มานิต บุญประเสริฐ และคณะ (2546) กล่าวว่ารูปแบบการบริหารจัดการในสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการทั่วไป เป็นการบริหารงานที่มุ่งเน้นกลยุทธ์ มีการนำแนวคิดและการจัดการทางบริหารธุรกิจมาใช้ในการบริหารจัดการ

องค์การ 2) ด้านการบริหารงานวิชาการ เป็นการบริหารงานที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนมากขึ้น มีการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนในสาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการของตลาด และนำแนวคิดทางการตลาดมาใช้ในการจัดกลุ่มผู้เรียน 3) ด้านการบริหารงานวิจัย มีแนวโน้มที่จะสนับสนุนการวิจัย เพื่อพัฒนาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยชั้นนำของประเทศ ภูมิภาคเอเชีย และนานาชาติ 4) ด้านการบริหารการเงิน มุ่งเน้นการปฏิรูป และปรับปรุงระบบการเงินและรูปแบบการหารายได้ มีการขยายระบบการให้บริการทางการศึกษาที่หลากหลายเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และ 5) ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ในด้านการบริหารงานบุคลากร กล่าวคือ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการคัดเลือก การสรรหา และการให้เงินเดือนที่แตกต่างจากระบบราชการ รูปแบบการบริหารจัดการดังกล่าวสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2548) ที่กล่าวว่า การบริหารงานของสถาบันการศึกษาประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้ 1) การบริหารการสอน การบริหารเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนคือ การอบรมสั่งสอนคนที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นผู้ใหญ่แล้วให้เป็นคนดีของสังคม ในปัจจุบันมีความเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของการผลิตบัณฑิตนั่นเอง 2) การบริหารการวิจัย การบริหารเกี่ยวกับการสร้างองค์ความรู้คือ การวิจัยหรือการค้นคว้าบุกเบิก และแสวงหาความรู้ใหม่ นั่นเอง และ 3) การบริหารงานบริการวิชาการ การบริหารเกี่ยวกับการบริการแก่ชุมชนเป็นจุดมุ่งหมายที่สัมพันธ์กับบทบาททางสังคมของสถาบันอุดมศึกษา โดยเหตุที่สถาบันอุดมศึกษามีวิทยาการและวิทยาการพร้อมข้อมูลจึงจำเป็นที่สังคมจะต้องใช้ประโยชน์ให้เต็มที่

เมื่อสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปองค์กรจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด องค์กรที่ต้องการอยู่รอดในยุคใหม่ที่มีการแข่งขันรุนแรง ผู้นำหรือผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนผลักดันองค์กรไปสู่ความสำเร็จ (Michael Fullan and Peter Senge, 2010) ชีระ ฐนุเจริญ (2550) กล่าวว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องมีศักยภาพในการใช้ภาวะผู้นำอย่างเหมาะสมในการสร้างความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันของทุกคนในองค์กร สามารถสร้างความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนทุกคน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสามารถใช้ศิลปะและกระบวนการของการมีอิทธิพลต่อบุคคล

หรือกลุ่มบุคคล และสามารถทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดศรัทธา มีความเชื่อถือ มีความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงาน ตลอดจนสามารถสร้างสภาวะแวดล้อม สนับสนุนให้ร่วมมือกันสร้างประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ สภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยพบว่ามหาวิทยาลัยมีศักยภาพด้านการบริหารวิชาการอยู่ในระดับที่ต่ำเกินไปและผลการปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัยขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นหลัก กล่าวคือ มหาวิทยาลัยที่บัณฑิตมีคุณภาพดีจะเป็นมหาวิทยาลัยที่ผู้บริหารสนใจงานวิชาการ งานวิจัย และการบริการวิชาการแก่สังคมเป็นลำดับแรก ดังนั้นผู้บริหารควรพัฒนาตนเองให้มากในเรื่องการเป็นผู้นำที่ดีขององค์กรผู้จัดการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่ยังไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน บัณฑิตยังไม่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่คาดหวังและคุณภาพของบัณฑิตที่ประเมินโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษาและความสามารถในการด้านความพร้อมในการประกอบวิชาชีพยังอยู่ในระดับปรับปรุง อีกทั้งการบริหารจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาไทยในด้านคุณภาพของบัณฑิตยังไม่เป็นที่พอใจของผู้ประกอบการหรือผู้ใช้บัณฑิตเท่าที่ควร (นิจวรรณ วีรวิวัฒน์ และ นงนภัทร รุ่งเนย, 2555) และจากการจัดอันดับสถาบันอุดมศึกษา ระดับโลกครั้งล่าสุดเมื่อปี 2014 สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยยังห่างชั้นระดับมาตรฐานอยู่พอสมควร ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาทุกระดับส่วนใหญ่ยังไม่บรรลุเป้าหมายในด้านคุณภาพของบัณฑิต

ภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเป็นคุณลักษณะสำคัญที่สามารถส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้บริหารการศึกษาสามารถบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาให้มีสมรรถนะที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานด้านวิชาการ และวิจัยให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณลักษณะและองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งข้อค้นพบอาจเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ และอาจส่งผลให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมาย ตลอดจนบัณฑิตทุกระดับมีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 1) ได้คุณลักษณะของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2) นำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตในการวิจัยดังนี้

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก ได้แก่ ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ขนาดละ 5 คน รวมจำนวน 15 คน ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเน้นสถาบันที่ประสบความสำเร็จ

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐและเอกชน รวมถึงคณาจารย์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จำนวน 28 สถาบัน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-state Sampling Scheme) และได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 426 คน

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าประกอบด้วย มาตรวัดภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เจาะลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure In-depth Interview) เก็บข้อมูลระหว่างเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2557

การหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการทดสอบความเที่ยงตรง ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัยไปทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และการทดสอบความเชื่อมั่นเพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค และหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยหาค่า Item Total Correlation ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.985

2. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวทางผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) หรือ Mixed Methodology โดยมีขั้นตอนตามลำดับดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา

การดำเนินการศึกษาคุณลักษณะของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา โดยศึกษาค้นคว้าแนวคิดภาวะผู้นำทางวิชาการจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับภาวะผู้นำและภาวะผู้นำทางวิชาการ วิเคราะห์และสรุปประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาจำนวน 15 คน ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา

การวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ดำเนินการโดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ตามคุณลักษณะของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ที่ได้ผลจากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 โดยสร้างแบบสอบถามภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณลักษณะส่วนตัว ด้านการพัฒนาทางวิชาการและวิจัย

และด้านการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร เพื่อสอบถามสถาบันอุดมศึกษาและบุคลากร จำนวน 426 คน จาก 17 สถาบัน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาใน 20 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แล้วนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ โดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 สรุปคุณลักษณะของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่และวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา

นำข้อมูลที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 และ 2 มาสรุปและนำเสนอคุณลักษณะของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่และวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา คุณลักษณะของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา มี 3 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านคุณลักษณะส่วนตัว ประกอบด้วย เป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ มีวิสัยทัศน์เชิงวิชาการสมัยใหม่ มีความสามารถในการจัดทำหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานสากล รู้และเข้าใจระบบไอซีทีที่ สื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษาสมัยใหม่ ตลอดจนสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการและวิจัยสมัยใหม่ มีความใฝ่เรียนใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ตลอดเวลา และมีความรอบรู้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก ขอบคิดลွ่งหน้า ทำงานเชิงรุก มีความคาดหวังผลสัมฤทธิ์ของงานสูง มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ มีความสามารถในการแก้ปัญหา ยืดหยุ่น ปรับตัวตามสถานการณ์ ไม่ยึดติดกรอบและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดค้นและทดลองวิธีสอนใหม่ๆ ด้วยตนเอง และปฏิบัติตนให้เกียรติแก่บุคลากรทุกระดับ ไม่วางอำนาจ มีความเป็นประชาธิปไตย ตัดสินใจด้วยเหตุและผล ยอมให้บุคลากรร่วมงานมีส่วนร่วม ตลอดจนกระบวนกรวมถึงมีโอกาสเป็นผู้นำในบางโอกาส เปิดเผย

ตรงไปตรงมา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สุขุม รอบคอบ มีความยุติธรรม และมีคุณธรรม จริยธรรม

1.2 ด้านการพัฒนางานวิชาการและวิจัย ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาโดยทุกคนมีส่วนร่วม มุ่งพัฒนานักศึกษาให้ได้มาตรฐานและเท่าเทียม การวางแผนพัฒนาสถาบันจากการสำรวจ วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน โอกาส และอุปสรรค พัฒนาระบบ กลไก และโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน มอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของบุคลากร มีกลยุทธ์ในการติดตามการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตรแบบมีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้องที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนเป็นหลักเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพตามความสามารถและความต้องการ นิเทศติดตามการจัดการเรียนการสอน ประเมินผลตามสภาพจริง และใช้ผลการประเมินมากำหนดแนวทางพัฒนาการเรียนการสอน ใช้ผลงานการพัฒนาการเรียนการสอนและการผลิตสื่อการสอนสมัยใหม่มาใช้ในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการและประกอบการพิจารณาความดีความชอบตามศักยภาพ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ รับผิดชอบ และประชุมหารือร่วมกันเพื่อพัฒนาการทำงานสม่ำเสมอ วางแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการวิจัยระยะยาวเพื่อแก้ปัญหาตามความต้องการของชุมชนและประเทศชาติ การสนับสนุนเพื่อพัฒนาโครงการวิจัยขั้นสูงและต่อยอดไปสู่การสร้างนวัตกรรมใหม่ และการสร้างเครือข่ายงานวิจัยร่วมกับสถาบันภายนอก รวมถึงนานาชาติ

1.3 ด้านการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร ประกอบด้วย การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ประชุมสัมมนาและอบรมให้ความรู้ด้วยตนเอง การเชิญวิทยากรและผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก การทัศนศึกษาดูงานในสถาบันการศึกษาที่เป็นเลิศ การให้ไปฝึกอบรมตามความสนใจของบุคลากร กระตุ้นให้ผู้สอนพัฒนาการเรียนการสอน การทำวิจัยในชั้นเรียน การคิดค้นนวัตกรรมโดยผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ทดลองวิธีการสอนแบบใหม่ๆ จัดกิจกรรมหรือนิทรรศการให้บุคลากรได้แสดงและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยในรูปแบบต่างๆ โดยจัดประกวดผลงานและมอบรางวัลประจำปี ตลอดจนยกย่องชมเชยเพื่อเสริมแรงบุคลากรที่ปฏิบัติตนและปฏิบัติงานเป็นแบบอย่างที่ดี และส่งเสริมให้บุคลากรเป็นผู้นำทางวิชาการ ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรได้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการและสามารถให้คำแนะนำผู้อื่นได้ รวมถึงการสร้างคุณภาพและมาตรฐานด้านงานวิชาการ และการสร้างความก้าวหน้าในวิชาชีพ

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจจากข้อมูลเชิงประจักษ์ปรากฏผลดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 จำนวนองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา

องค์ประกอบที่	ชื่อองค์ประกอบ	จำนวนรายการจากแบบสอบถาม	ค่าไอเกน	ค่าร้อยละของความแปรปรวน
1	การพัฒนางานวิชาการที่เน้นการเรียนการสอน	20	27.468	48.289
2	พฤติกรรมแบบมุ่งงานวิชาการและความสัมพันธ์	15	6.846	9.876
3	สมรรถนะทางวิชาการและการสร้างนวัตกรรมใหม่	14	4.872	8.915
4	การพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาการ	12	2.452	5.767
5	การพัฒนาศักยภาพเพื่อเข้าสู่การดำรงตำแหน่งทางวิชาการ	9	1.467	3.978
รวม				76.825

จากตาราง พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบทั้งหมดสามารถอธิบายถึงภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ได้ร้อยละ 76.825 ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบดังนี้

2.1 การพัฒนางานวิชาการที่เน้นการเรียนการสอน

องค์ประกอบด้านการพัฒนางานวิชาการที่เน้นการเรียนการสอน ประกอบด้วย พฤติกรรมการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมจากบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ทันยุคสมัย โดยมุ่งพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของบัณฑิต ประกอบด้วย 20 รายการดังนี้

- 1) สำรวจ วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้ศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำหลักสูตรสถาบันศึกษาและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2) กำหนดเป้าหมาย กลไก และยุทธศาสตร์ของสถาบันการศึกษาโดยให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมเพื่อให้ผู้ศึกษาให้ได้มากและรวดเร็ว
- 3) เป็นผู้นำในการจัดทำแผนงานวิชาการที่สอดคล้องกับสภาพจริงของสถาบันการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย
- 4) ร่วมวางแผนการดำเนินงานวิชาการและวิจัยกับผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกำกับติดตามให้บุคลากรนำแผนงานวิชาการเพื่อพัฒนาผู้ศึกษาไปสู่การปฏิบัติจริง
- 5) ให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาคุณภาพของบัณฑิต
- 6) การบริหารจัดการโดยมุ่งเป้าหมายไปที่ผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนรู้ของผู้ศึกษาเป็นหลักโดยเน้นสมรรถนะตามตัวบ่งชี้ของสำนักประกันคุณภาพการศึกษา
- 7) การจัดการศึกษาโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้ศึกษาทุกคนทุกระดับอย่างเสมอภาค
- 8) จัดองค์กร ระบบ โครงสร้างพื้นฐาน และบทบาทหน้าที่ของผู้สอนและบุคลากรอย่างชัดเจน
- 9) กำหนดภาระงานสอนที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของผู้สอน
- 10) ส่งเสริมให้ผู้สอนทำงานเป็นทีมและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานไปสู่เป้าหมาย
- 11) จัดสรรเวลาและเอื้ออำนวยให้ผู้สอนได้ปฏิบัติหน้าที่

จัดการเรียนการสอนเป็นหลัก รวมถึงการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในชั้นเรียน

12) เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตรสถาบันการศึกษาที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้ศึกษา ชุมชน และประเทศชาติ

13) สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพโดยมุ่งพัฒนาและเติมเต็มความรู้ ทักษะและความสามารถตามความต้องการของผู้ศึกษา

14) การดำเนินงานมุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพของผู้ศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ตามนโยบายของชาติหรือหน่วยงานประกันคุณภาพการศึกษา

15) สนทนากับบุคลากรเพื่อสร้างความตระหนักและความมุ่งมั่นในการพัฒนาผู้ศึกษาและพัฒนาการเรียนการสอนอยู่เสมอ

16) ส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ และการจัดการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษา

17) ส่งเสริมให้ผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียนและจัดทำรายงานการประเมินตนเองทุกปี

18) นิเทศติดตามให้มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถาบันการศึกษาอย่างแท้จริง

19) ติดตามและประเมินคุณภาพบัณฑิตอย่างต่อเนื่องโดยประสานงานกับผู้ประกอบการหรือผู้ใช้บัณฑิต และนำผลการประเมินบัณฑิตไปใช้กำหนดแนวทางการพัฒนาระบบการบริหารจัดการสถาบัน

20) ใช้ผลการพัฒนางานด้านการเรียนการสอนประกอบการพิจารณาความดีความชอบและการให้รางวัลประจำปี

2.2 พฤติกรรมแบบมุ่งงานวิชาการและความสัมพันธ์

องค์ประกอบด้านพฤติกรรมแบบมุ่งงานวิชาการและความสัมพันธ์ ประกอบด้วยพฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน รวมทั้งมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากร เป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้เกิดบรรยากาศที่เป็นมิตรและร่วมมือร่วมใจกันทำงาน ประกอบด้วย 15 รายการ ดังนี้

- 1) มีความรู้และเป็นผู้ในด้านวิชาการยุคใหม่
- 2) มีความคาดหวังและมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการทำงานวิชาการ

- 3) มีความมุ่งมั่นและทุ่มเทในการทำงานด้านวิชาการให้สำเร็จ
- 4) มีความยืดหยุ่นในการทำงานโดยปรับตามสถานการณ์และแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ทันท่วงที
- 5) คำนึงถึงมาตรฐานทางวิชาการและมาตรฐานทางวิชาชีพ
- 6) เข้าใจถึงหลักแห่งการจัดการเชิงกลยุทธ์และการถ่ายทอดความรู้ยุคใหม่
- 7) มีความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ใหม่และพัฒนาให้เป็นองค์กรแห่งการตื่นรู้
- 8) มีความเมตตา ช่วยเหลือ และดูแลเอาใจใส่ทุกข์สุขของผู้ร่วมงาน
- 9) ให้เกียรติและไม่วางตนแสดงอำนาจอยู่เหนือผู้อื่น
- 10) ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
- 11) ปฏิบัติตนอย่างเพื่อนและให้ความเป็นกันเองกับผู้ร่วมงาน
- 12) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลทั่วไปและรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น
- 13) สุขุม รอบคอบ เปิดเผย และตรงไปตรงมา
- 14) มีคุณธรรม จริยธรรม
- 15) มีความยุติธรรม

2.3 สมรรถนะทางวิชาการและการสร้างนวัตกรรมใหม่

องค์ประกอบด้านความคิดริเริ่มและความรู้ความสามารถทางวิชาการ ประกอบด้วยคุณสมบัติส่วนตัวในด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนางานวิจัย การสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ และความรู้ความเข้าใจทักษะการปฏิบัติงานทางวิชาการ อาทิ หลักสูตร วิธีการสอน การวิจัย เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตทุกระดับให้ได้มาตรฐาน ประกอบด้วย 14 รายการ ดังนี้

- 1) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการคิดค้นวิธีการสอนและการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ
- 2) มีความรู้ความสามารถในการใช้ระบบไอซีทีและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- 3) มีความรู้ความสามารถเท่าทันเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

- 4) เรียนรู้วิธีการสอน การจัดการความรู้ และการวิจัยใหม่ๆ และทดลองปฏิบัติจริง
- 5) คิดค้นริเริ่มสิ่งใหม่ที่แปลกแตกต่างจากคนอื่น
- 6) มีความรอบรู้ในงานวิชาการและสามารถให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้อื่นได้
- 7) มีความรู้ความสามารถในการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรสถาบันการศึกษา
- 8) ขอบคิดลวงหน้า คิดบวก และทำงานเชิงรุก
- 9) มีความรู้ความเข้าใจเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนการสอนสมัยใหม่
- 10) สนับสนุนและพัฒนาผู้ร่วมงานให้เป็นผู้ชำนาญการพิเศษอยู่เสมอ
- 11) ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ และมุ่งพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
- 12) รายงานผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบเพื่อนำมาใช้สร้างองค์กรให้เข้มแข็ง
- 13) เข้าใจและประยุกต์ใช้หลักการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management)
- 14) สามารถถ่ายทอดและต่อยอดการวิจัยสู่สาธารณชนได้อย่างเป็นระบบ

2.4 การพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาการ

องค์ประกอบด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาการ ประกอบด้วยพฤติกรรมกรปฏิบัติด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ เพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงาน การพัฒนาการเรียนการสอนของผู้สอน เพิ่มศักยภาพด้านการวิจัย และการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ประกอบด้วย 12 รายการ ดังนี้

- 1) ประชุม สัมมนา อบรม อธิบาย และถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการแก่ผู้สอนและบุคลากรเสมอ
- 2) เชิญวิทยากรและผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้แก่ครูเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและการวิจัยพัฒนา
- 3) จัดหาเอกสาร สื่อต่างๆ และระบบไอซีทีที่ทันสมัยให้ผู้สอนใช้เรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง
- 4) กำกับมาตรฐานทางวิชาการและวิชาชีพของผู้สอนอย่างต่อเนื่องตามเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษา
- 5) นำผู้สอนและบุคลากรไปทัศนศึกษาและดูงานใน

สถาบันการศึกษาที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศและเทียบเคียงสมรรถนะ

6) นิเทศทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อกระตุ้นให้ผู้สอนพัฒนาการเรียนการสอนและการวิจัยในชั้นเรียน

7) กระตุ้น ส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้สอนคิดค้นวิธีการสอนหรือสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ

8) การจัดการกับแหล่งเรียนรู้สมัยใหม่อย่างเป็นระบบ

9) จัดนิทรรศการประจำปีให้ผู้สอนได้เผยแพร่ผลงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งในระดับสถาบัน ระดับชาติ และนานาชาติ

10) ประชุมปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้สอนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

11) ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลงานของผู้สอนผ่านสื่อต่างๆ อยู่เสมอ

12) จัดประกวดผลงาน/นวัตกรรมของผู้สอนรวมถึงการมอบรางวัลประจำปี

2.5 การพัฒนาศักยภาพเพื่อเข้าสู่การดำรงตำแหน่งทางวิชาการ

องค์ประกอบด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าของตำแหน่งทางวิชาการ ประกอบด้วยพฤติกรรมปฏิบัติที่ส่งเสริม ให้คำแนะนำในการพัฒนาผลงานทางวิชาการของผู้สอน พัฒนาผู้สอนให้เป็นผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ สนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนการสอน และการเสริมแรงเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน รวมถึงการดำรงตำแหน่งทางวิชาการ ประกอบด้วย 9 รายการ ดังนี้

1) สนับสนุนส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพและการดำรงตำแหน่งทางวิชาการ

2) เพิ่มศักยภาพในการกำหนดผู้เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ

3) ให้คำแนะนำในการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาชีพ

4) สนับสนุนการไปฝึกอบรมสัมมนาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้สอนเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้กับหน่วยงานต่างๆ ตามความสนใจ

5) ส่งเสริมและพัฒนาผู้สอนให้เป็นผู้นำทางวิชาการยุคใหม่

6) สนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ในการพัฒนาการเรียนการสอน การวิจัย และการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่

7) ให้คำแนะนำด้านทักษะการบริหารการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษายุคใหม่

8) ยกย่องและชมเชยผู้สอนและนักวิจัยที่มีผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือประพุดิตินเป็นแบบอย่างที่ดี

9) การสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการและพัฒนาไปสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถนำมาสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. คุณลักษณะของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษามี 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณลักษณะส่วนตัว 2) ด้านการพัฒนางานวิชาการและวิจัยและ 3) ด้านการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร ซึ่งมีองค์ประกอบตามผลของการวิจัย

2. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจจากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ปรากฏผลดังตารางที่ 1 พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบทั้งหมดสามารถอธิบายถึงภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ได้ร้อยละ 76.825 ดังนี้

2.1 การพัฒนางานวิชาการที่เน้นการเรียนการสอน องค์ประกอบด้านการพัฒนางานวิชาการที่เน้นการเรียนการสอนมี 20 รายการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมจากบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ทันยุคสมัย โดยมุ่งพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของบัณฑิต

2.2 พฤติกรรมแบบมุ่งงานวิชาการและความสัมพันธ์ องค์ประกอบด้านพฤติกรรมแบบมุ่งงานวิชาการและความสัมพันธ์มี 15 รายการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมปฏิบัติตนที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน รวมทั้งมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้เกิดบรรยากาศที่เป็นมิตรและร่วมมือร่วมใจกันทำงาน

2.3 สมรรถนะทางวิชาการและการสร้างนวัตกรรมใหม่ องค์ประกอบด้านความคิดริเริ่มและความรู้ความสามารถทางวิชาการมี 14 รายการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติส่วนตัวใน

ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนางานวิจัย การสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ และความรู้ความเข้าใจ ทักษะการปฏิบัติงานทางวิชาการ อาทิ หลักสูตร วิธีการสอน การวิจัย เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตทุกระดับให้ได้มาตรฐาน

2.4 การพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาการ

องค์ประกอบด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาการมี 12 รายการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรปฏิบัติด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ เพิ่มศักยภาพการปฏิบัติงาน การพัฒนาการเรียนการสอนของผู้สอน เพิ่มศักยภาพด้านการวิจัย และการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่

2.5 การพัฒนาศักยภาพเพื่อเข้าสู่การดำรงตำแหน่งทางวิชาการ

องค์ประกอบด้านการส่งเสริมความก้าวหน้าของตำแหน่งทางวิชาการมี 9 รายการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรปฏิบัติที่ส่งเสริมให้คำแนะนำในการพัฒนาผลงานทางวิชาการของผู้สอน พัฒนาผู้สอนให้เป็นผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ สนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนการสอน และการเสริมแรงเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน รวมถึงการดำรงตำแหน่งทางวิชาการ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านการพัฒนางานวิชาการที่เน้นการเรียนการสอน จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากความสำเร็จของการจัดการศึกษาวัดจากคุณภาพของบัณฑิต อันเป็นผลมาจากการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนรวมถึงการวิจัยและสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ของผู้สอนเป็นหลักที่จะทำให้ผู้ศึกษาเกิดการเรียนรู้และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ด้านการพัฒนางานวิชาการที่เน้นการเรียนการสอนรวมถึงการใช้สื่อการเรียนรู้สมัยใหม่เป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนให้เกิดความสำเร็จดังกล่าว (Rosemary, 2012) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ (2554) ที่พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันการศึกษาด้านการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการในชั้นเรียนด้วยสื่อ

และเทคโนโลยีสมัยใหม่จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบัณฑิต ดังนั้นแนวทางปฏิบัติของภาวะผู้นำทางวิชาการในการพัฒนาสถาบันควรจะมุ่งเน้นที่การเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นทางการ นอกเหนือจากนี้ยังต้องเข้าใจถึงหลักแห่งการจัดการและการถ่ายทอดความรู้ยุคใหม่อีกด้วย

2. องค์ประกอบด้านพฤติกรรมแบบมุ่งงานวิชาการและความสัมพันธ์ จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ทั้งนี้เนื่องมาจากความสำเร็จของสถาบันอาจพิจารณาจากผลผลิตหรือคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา ผลผลิตที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพย่อมเกิดจากความมุ่งมั่นในผลสัมฤทธิ์ของงาน ความตั้งใจ พุ่มเท และความร่วมมือร่วมใจของบุคคลในการปฏิบัติงาน (Douglas, and others, 2010) ซึ่งสอดคล้องกับสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเลื่อนวิทยฐานะของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (เสถียร เดิมศรีภูมิ, 2550) ได้แก่ สมรรถนะการมุ่งผลสัมฤทธิ์และสมรรถนะการทำงานเป็นทีม ซึ่งนับเป็นสมรรถนะสำคัญที่จะส่งเสริมให้การปฏิบัติหน้าที่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และผลการวิจัยของอุทเธย์ (Uthey, 2007) ที่พบคุณสมบัติของภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลหลายประการ คุณสมบัติประการหนึ่งก็คือ ความสามารถในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับบุคลากร รวมถึงการแบ่งปันอำนาจ และผลการวิจัยของดอมินีก (Dominique, 2011) พบว่าหากผู้ปฏิบัติงานในสถาบันขาดความสามัคคีจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่องานในหน้าที่ซึ่งมีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำทางวิชาการอย่างยิ่งยวด

3. องค์ประกอบด้านสมรรถนะทางวิชาการและการสร้างนวัตกรรมใหม่ จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาที่สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาบัณฑิตทุกระดับให้เกิดการเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพ สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้ศึกษา ย่อมเกิดจากผู้บริหารสถาบันที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ อาทิ การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอน การจัดการความรู้ การประยุกต์ใช้

ระบบไอซีทีเพื่อการศึกษา รวมทั้งการมีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาผู้ศึกษา การแสวงหาค้นคว้าความรู้ ประดิษฐ์ คิดค้น และทดลองนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้ศึกษาให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานต่างๆ (Molly, and others, 2012) ซึ่งสอดคล้องกับ ปทีป เมธาคุณวุฒิ (2548) การนำนวัตกรรมทางการศึกษา (Educational Innovation) มาใช้ในวงการการศึกษาที่จะช่วยให้การศึกษาและสมรรถนะของการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารและสถาบันการศึกษาก็เช่นเดียวกันควรนำไอซีทีมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา ส่วนผลการสังเคราะห์สมรรถนะด้านการบริหารวิชาการจากเอกสารงานวิจัยของ จิตติมา วรณศรี (2553) ได้แก่ สมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการบริหารจัดการเรียนรู้ รอบรู้ในเนื้อหาสาระทางวิชาการและเทคนิควิธีการสอน ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่มีรูปแบบหลากหลายสอดคล้องกับความต้องการ และสมรรถนะด้านการพัฒนาตนเองของนักเรียน สืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน หมั่นทดลองวิธีการทำงานเพื่อพัฒนางานวิชาการให้ดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับผลการวิจัยของเบดาร์ด (Bedard, 2007) ที่พบว่า ผู้นำทางวิชาการที่มีประสิทธิผลจะต้องมีความรู้เรื่องหลักสูตรและเทคนิควิธีสอนสมัยใหม่ที่มีประสิทธิผลด้วยเช่นกัน

4. องค์ประกอบด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาการ จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากความสำเร็จในการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา บัณฑิตมีคุณภาพและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และสถาบันเจริญก้าวหน้า ย่อมเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง หากผู้บริหารสามารถส่งเสริมและพัฒนาผู้สอนให้มีความรู้ความสามารถและทักษะในการจัดการเรียนการสอน การวิจัยและพัฒนา การสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับความสามารถ ความต้องการ และความสนใจของผู้ศึกษาแล้ว ย่อมส่งผลให้การพัฒนานักศึกษาไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิตติมา วรณศรี (2553) และ Mbatha M. V. (2007) ที่พบว่า พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสมรรถภาพการสอนของผู้สอน และผลการสังเคราะห์

สมรรถนะด้านการบริหารวิชาการของ มิ่งขวัญ กิตติวรรณกร (2551) ประกอบด้วย สมรรถนะด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและภาวะผู้นำด้านต่างๆ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับสมรรถนะประจำสายงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเลื่อนวิทยฐานะของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (เสถียร เดิมศรีภูมิ, 2550) นั่นคือ สมรรถนะการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนและให้โอกาสแก่ครูและบุคลากร ได้แก่ การให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ แก้ปัญหาให้แก่ครูและบุคลากร มีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากร ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนและให้โอกาสแก่ครูและบุคลากรได้พัฒนาตนเองในรูปแบบต่างๆ อย่างเหมาะสม

5. องค์ประกอบด้านการพัฒนาศักยภาพเพื่อเข้าสู่การดำรงตำแหน่งทางวิชาการ จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ทั้งนี้เนื่องมาจากสถาบันการศึกษาที่จะประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาให้บัณฑิตมีคุณภาพและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ย่อมเกิดจากการที่บุคลากรมีศักยภาพในเชิงวิชาการอย่างเต็มที่บัณฑิตมีคุณภาพคือความสำเร็จในการแสดงศักยภาพในเชิงวิชาการของบุคลากรเชิงประจักษ์และเป็นความสำเร็จของสถาบันการศึกษาด้วยเช่นกัน ดังนั้นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาคือ การส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้สอนพัฒนาการเรียนการสอน การวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้และพัฒนาต่อยอดไปสู่การสร้างนวัตกรรมใหม่และสร้างผลงานทางวิชาการที่จะนำไปสู่การดำรงตำแหน่งทางวิชาการหรือวิชาชีพ และส่งผลให้สถาบันการศึกษานั้นประสบความสำเร็จในการจัดการการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของแจ๊คกี้ (Jacky, 2014) ส่วนงานวิจัยของมากาเร็ต (Margaret, 2007) ที่ศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการก็พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารระดับสูงด้านการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพทางวิชาชีพในสถาบันที่มีผลสัมฤทธิ์สูงและต่ำมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ เช่นเดียวกับทอมสัน (Thomson, 2014) ที่วิจัยพบว่าภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารระดับสูงที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การให้อำนาจในการพัฒนาศักยภาพ

ทางวิชาการและวิชาชีพของผู้สอนนั่นเอง

ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคปฏิรูปอุดมศึกษาจะต้องมีความรู้ความสามารถในด้านการบริหารจัดการการศึกษา มีวิสัยทัศน์ในการบริหารการศึกษาให้ทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลง มีภาวะผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง และมีความเป็นประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ให้ผู้ศึกษาทุกคนมีความรู้ ความสามารถ บุคลิกลักษณะ และคุณสมบัติตามหลักสูตรการศึกษาอย่างแท้จริง ดังนั้นผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาที่มีประสิทธิภาพในยุคปฏิรูปการศึกษาควรมีลักษณะที่สำคัญหลายประการประกอบกัน อาทิ นักพัฒนา นักแก้ปัญหา นักตัดสินใจ นักประนีประนอม นักการทูต นักวางแผน นักปกครอง นักปราชญ์ นักเทคโนโลยี และนักประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ผู้บริหารสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้เหล่านี้มาพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาและพัฒนาบัณฑิตให้รอบรู้อย่างมีคุณภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สามารถนำองค์ประกอบของคุณลักษณะภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ 5 องค์ประกอบที่ได้จากผลการวิจัยไปกำหนดเป็นเกณฑ์/มาตรฐานประจำตำแหน่งสำหรับผู้บริหารสถาบัน ซึ่งมีคุณลักษณะหรือพฤติกรรมในแต่ละองค์ประกอบเป็นตัวบ่งชี้เพื่อ

ใช้สำหรับการพัฒนาผู้บริหารสถาบันให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการยุคใหม่ โดยอาจจัดเป็นชุดฝึกสำหรับพัฒนาตนเองซึ่งจำแนกองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการตามสมรรถนะของผู้บริหารสถาบันได้ 2 ประเภท ดังนี้

1) สมรรถนะหลัก (Core Competency) ได้แก่ พฤติกรรมแบบมุ่งงานวิชาการและวิจัย มุ่งผลสัมฤทธิ์การส่งเสริมความก้าวหน้าของบุคลากร และการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ

2) สมรรถนะตามสายงาน (Job Competency) ได้แก่ การพัฒนางานวิชาการที่เน้นการเรียนการสอน ความคิดริเริ่ม และความรู้ความสามารถทางวิชาการ รวมถึงการพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาการของบุคลากรพันธุ์ใหม่

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ผลปรากฏจากการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ มีข้อเสนอดังต่อไปนี้

2.1 ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการเพื่อมุ่งพัฒนาผู้บริหารให้มีทักษะในการบริหารจัดการการศึกษาในยุคใหม่

2.2 ควรศึกษานวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาผู้บริหารให้มีความรู้และทักษะในการพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาการของบุคลากรทางการศึกษา

2.3 ควรศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาผู้บริหารให้มีความคิดริเริ่มและความรู้ความสามารถทางวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

รายการอ้างอิง

- จิตติมา วรณศรี. (2553). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ปีที่ 12 ฉบับที่ 1. มกราคม-เมษายน.*
- ธีระ รุณเจริญ. (2550). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ขั้วฟ้าการพิมพ์.
- นิจวรรณ วีรวัฒน์ม และ นงนภัทร รุ่งเนย. (2555). การบริหารสถาบันอุดมศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *Journal of Phrapokklao Nursing College Vol.23, No.2, มีนาคม-สิงหาคม.*
- มิ่งขวัญ กิตติวรรณกร. (2551). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนวัดนวมธรรมโรงเรียนและพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนรู้อันมีผลต่อคุณลักษณะด้านการเรียนรู้อของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. *วิทยากรย. ปีที่ 110.*
- มานิต บุญประเสริฐ และคณะ. (2546). *รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่.* รายงานการวิจัยสำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ปทีป เมธาคุนวุฒิ. (2548). *เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันอุดมศึกษา.* สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2548). *หลักและพื้นฐานการอุดมศึกษา.* กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ. (2553). *ระบบไอซีทีและการจัดการยุคใหม่.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ Witty.
- พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ และ ปรางทิพย์ เสยกระโทก. (2554). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิจัยทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 2. กรกฎาคม-ธันวาคม.*
- เสถียร เดิมศรีภูมิ. (2550). *เส้นทางผู้บริหารสู่การเลื่อนวิทยฐานะ.* กรุงเทพฯ : ศิริอักษรการพิมพ์.
- Bedard, M. J. (2007). Instructional Leadership : The principal's knowledge and skills. *Masters Abstract International.45 (01).*
- Dominique, R. P. (2011). *Leadership in Higher Education : The Interrelationships, Influence and Relevance of Emotional Intelligence.* Doctoral Thesis.University of Wollongong.
- Douglas, B. R. and Michael, F. (2010). *Finding Your Leadership Focus : What Matters Most for Student Results.* Teachers College Pr Publisher.
- Jacky, L. (2014). *What do we know about leadership in higher education? Review Paper.* University of Southampton. England.
- Margaret, I. (2007). *The Journey to Leadership : A Study of How Leader-Academics in Higher Education Learn to Lead.* Doctoral Thesis. University of Birmingham.
- Mbatha, M. V. (2007). The principal's instructional leadership roles as a factor influencing academic performance : A case study. *Masters Abstracts International. 45 (06).*
- Michael, F. and Peter, S. (2010). *All System go : The Change Imperative for Whole System Reform.* Teachers College Pr Publisher.
- Molly R. Hall, Steven M. Culver and Penny L. Burge.(2012). Faculty Teaching Practices as Predictors of Student Satisfaction with a General Education Curriculum. *The Journal of General Education. 61 (4).*

- Rosemary, P. (2012). Using Technology with Classroom Instruction that Works (review). *The Journal of General Education*. 61 (2).
- Schaaf, L. M. (2009). Instructional Leadership Practices : A study of two superintendents in improving school districts. *Dissertation Abstracts International-A*. 69 (10).
- Thomson, R. (2014). Educational Management Administration & Leadership. *Journal Citation Reports*. Web of Science (Social Sciences ed.).
- Utley, M. S. (2007). Portraits of six Successful Principals : Context and Components of Effective Leadership. *Dissertation Abstracts International-A*. 67 (09).